Dam dör i Venedig

HANDLINGEN i *Thomas Manns* senaste bok — miniatyrromanen *Die Betrogene* (S. Fischer Verlag, 8: 50 DM) — tilldrar sig i Rhenstaden Düsseldorf i mitten av 1920-talet; det finns här ingenting av yttre kris och efterkrigsstämning, tvärtom är miljön borgerlig-idyllisk, med gemytliga vinkvällar, välstånd, parker och gamla slottsborgar. Huvudpersonen är rhenländskan Rosalie von Tümmler, änka efter en i världskriget dödad officer. Rosalie är vid femtio års ålder en lycklig, vacker och behagfull kvinna, pratsam och livlig, ärbart road av skvaller och fester. Hon tycks företräda det sunda, triviala "liv" som Thomas Mann förhärligat och förföljt sedan ett halvt århundrade. Men det finns hos henne något "betänkligt" som pekar mot högre skönhet och tragik: en alltför intensiv känsla för

Författaren till "Die Betrogene".

naturen och årstiderna, ett nästan abnormt luktsinne, en passion för rosor. Hennes trettiåriga dotter och förtrogna, Anna, står genom sin hälta utanför livet och kärleken — efter en kort förälskelse, som hon betvingat — och hon tröstar sig nu med stolthet och abstrakt konst. Sonen, som snart skall ta studenten, är en ren bifigur, korrekt och sympatisk, utan självständig insats i spelet.

En ung amerikan, som deltagit i kriget och dröjt sig kvar i det beundrade Europa som språklärare, väcker Rosalies till glädje över blommor, dofter och muntert glam förtunnade sinnlighet. Hos Ken Keaton finns det ingenting betydande, ingenting särpräglat; han är i sin vänlighet och tanklöshet, men också i sin kärlek, sin genom den egna begränsningen hopplösa kärlek till Europa det genomsnittliga Amerika på halvt omedveten jakt efter traditioner, innehåll, individualitet. Han är också en släkting till många Mannska gestalter, från Hans Hansen till Klöterjahn — "das Läben", som det hette i Simplicissimus, "livet i sin förföriska banalitet" enligt Thomas Manns senare uttryckssätt. Medan Rosalie och Anna talar utsökt som tyska romantiker, kan Ken uttrycka sig blott i korta och tomma fraser eller sakliga redogörelser. Men Rosalie älskar hans manlighet, hans kropp; då han tar av sig i skjortärmarna ryser hon av vällust.

Med kärleken kommer undret. Rosalie är i klimakteriet, men hennes kropp föryngras under lidelsen, då hon får tillbaka sin menstruation känner hon sig benådad och värdig den unge älskade; balansen mellan kropp och själ är återställd. På en utfärd gör hon den smickrade Ken sin kärleksförklaring, och inom några timmar skall de mötas ensamma på hans rum. Men Rosalie blir sjuk. Vad hon trott vara vårens återkomst är dödens förebud; blödningarna beror på kräfta, kanske i sin tur en följd av kärleken. Hon dör "bedragen". "Men", säger hon, "vad skulle våren vara utan döden? Döden är ju dock ett stort medel i livets tjänst, och då den för mig tog gestalten av uppståndelse och kärlekslycka var det inte bedrägeri, utan godhet och nåd."

Mycket av Thomas Manns dialektik — det vore för grovt att tala om åskådning — skymtar i denna berättelse. Livet, det av konsten obesmittade eller blott lätt berörda livet, får höghet, upphöjes till konst då kärleken-febern-döden lockar fram de förborgade blommorna eller gifterna. Den sinnrika leken med de många begreppsparen, en dans som Thomas Mann ständigt lyckas berika med nya turer, ger även denna bok en förtrollning som ingen annan än Mann kan skapa. Men viljan att på en gång ge illusion och bevara distans, de många

Författaren till "Döden i Venedig".

lagren av sentimentalitet, lidelse, cynism och ironi framträder i "Die Betrogene" kanske än starkare än vanligt; Thomas Mann tycks anstränga sig att markera en medvetenhet som ingen betvivlar och glider ibland över gränsen till det förkonstlade och onödigt invecklade. Samtalens stilisering blir särskilt påfallande då den främsta konversatören är en kvinna av oskuldsfullt och ointellektuellt behag, och i fråga om några av dessa samtal — såsom då modern bekänner sin kärlek för dottern — vågar man fråga sig om Thomas Mann anslagit en falsk ton eller om han verkligen avsett en så genomskinligt grov ironi. Är det brist på förståelse för kvinnor, varför inte förakt för kvinnor, som gör Rosalie så underlägsen sin manliga motsvarighet, Gustav von Aschenbach i "Döden i Venedig"?

Man kan också spekulera över i vad mån boken vill uttrycka en politisk tendens. Att den i största allmänhet är proeuropeisk och antiamerikansk, därom finns väl intet tvivel; Ken Keaton är en karikatyr, ehuru så litet utformad, så litet levande att han inte ens irriterar. Är själva händelseförloppet likaså tänkt som ett slags tredjeståndpunktsförkunnelse, där Europa vid förbindelsen med det "starka och dumma" Amerika, är Rosalie Tyskland och Anna Frankrike? Kanske är det inte alls så, kanske har Thomas Mann ibland i förbigående lekt med sådana tydningar. Vad han menar i romanerna är det dess bättre inte möjligt att förklara, ty här spelar han med antydningar och excellerar i dunkel; då han i sina politiska skrifter talar någorlunda rent ut upplöser sig det anade djupsinnet alltför ofta i något ordinärt eller tvivelaktigt.

HERBERT TINGSTEN

E n vicevärdinna för ett hus i Stockholm har hyrt ut en lägenhet till en grovarbetare på villkor att denne betalade en hyresskuld som den tidigare hyresgästen hade. Grovarbetaren betalade av "skulden" med 20 kr. i månaden. Men att ställa sådana villkor när man hyr ut en lägenhet är inte tillåtet, och därför har värdinnan nu stämts för brott mot hyresregleringslagen.

NILS ÖRN

Forts. från föreg. sida.

Lappfursten föres nu till Moskva, där han den 13 januari uppenbarar sig vid tsarens hov. Han har under tiden lärt sig ryska och kan med detta språk umgås med hovfolket. Tsaren lyssnar till hans förklaringar om Lappland och dess rikedomar, men är inte intresserad av ryska rikets utvidgande i norr. Nils Örn kommer ingen vart med sin politiska mission, han känner sig ensam i den främmande omgivningen, ångrar att han någonsin rest till Ryssland och börjar supa. Han uppträder full på offentliga platser och väcker allmän förargelse. Tsaren får höra om detta och låter arrestera honom. Från arresten skriver Nils Örn till tsaren och ber att få sin frihet tillbaka för att träda in i tsarens armé. Tsar Peter är dock mest intresserad av hans fenomenala språkkunnighet. Han gör slutligen följande anbud: Nils Örn får 250 rubel om året i apanage om han reser till Astrakan och studerar tatarernas språk. Nils Örn går med på detta förslag — han har ju ingenting annat att välja på — och kommer åter på fri fot. I ett brev som han skrev till storhertiginnan av Mecklenburg, Magdalena Sibylla, försöker han trösta sig med tanken att tsaren har satt så stort värde på honom "att han inte vill tillåta mig att dö i kriget". I brevet påstår han också att han skall nu resa via Astrakan till Persien för att roa sig och kallar vaktmanskapet för "hedersfölje".

Hurudant livet var i Astrakan den tiden framgår av det brev som Nils Örn skrev till sin vän kung Georg av England 1715 och som han på något sätt fick utsmugglat från Ryssland. I detta brev anhåller han om konungens hjälp för att kunna återvända till Europa, ty han är i de ryska myndigheternas klor. Han berättar även att vandrande kalmucker hade bortrövat honom från Astrakan, och han hade fått tillbringa en hel vinter hos kalmuckernas khan Ajukka. Han hade visserligen under sin vistelse grundligt lärt deras språk och fått sådan kännedom om deras liv att han kunde skriva en bok om det. Men trots kalmuckernas vänlighet — de hade skänkt honom hästar och två hustrur — hade han dock flytt från dem och önskade nu få återvända till Europa. Han säger sig ha lärt utom tatarernas och kalmuckernas språk även turkarnas språk och arabernas skrift. Han anhåller ödmjukast i sitt brev att kung Georg skulle be hos tsaren om hans frigivning och lovar i så fall i sina böcker omnämna konungens godhet gentemot honom.

Detta är det sista skriftliga dokumentet om prinsen av Lappland. Kung Georg vände sig till den ryske ambassadören i London med en förfrågan om Nils Örn, men fick till svar att prinsen av Lappland hade flytt från Astrakan och ingen visste var han fanns. Detta meddelande står dock i klar motsats till senare ryska uppgifter, som vet berätta att prinsen av Lappland 1716 dog i Astrakan "i ungdomens blomstring" efter att ha, såsom det gamla samlingsverket Russische Geschichte, band VII, med en blandning av sentimentalitet och skenhelighet säger: "dagligen överlastat sig med starka drycker". Vad sanningen är torde vi aldrig kunna utröna. Vi kan endast konstatera att en begåvad människa, som hade en aning om Lapplands framtidsmöjligheter, gick under på grund av sin alltför stora fantasi.

Illustratör:
STIG SÖDERSTEN

SOLNAKROGAR

Stallmästaregården midsommarafton 1832. Marie vill ej dricka punsch. Tuschteckning av A. C. Wetterling i Stockholms stadsmuseum.

DET ÄR SVÅRT och otacksamt att skriva kroghistoria. Källmaterialet är vanligen ytterligt magert, och att levandegöra muntert värdshusliv i det förflutna med tillhjälp av mantalslängder och sparsamt bevarade krogräkningar är sannerligen inte lätt. Men ämnet är ingalunda betydelselöst. Utvärdshusen, krogarna och gästgivargårdarna runt Stockholm var oumbärliga rastplatser för resenärer till och från staden före järnvägens dagar, och som födkrokar för lantbefolkningen spelade de också en viktig roll. I sin beskrivning över Uppland av 1741 påpekar sålunda Lars Salvius om Solnaborna att de "hava mest sin födo av hemmans bruk, utom vad de eljest kunna vinna genom krögerier och värdshus". Utskänkningsrättigheter fick ersätta rimliga årslöner, pensioner och fattigunderstöd och förlänades även till socknens egna befattningshavare, som när självе klockaren i Solna år 1816 fick rätt att brygga och försälja maltdrycker på sitt boställe till "någon förbättring i sina knappa lönevillkor".

Under den något diffusa titeln *Och här och där små krogar* (författarens förlag, 4 kr.) har *C. Nath. Hedlund* fullföljt sina kulturskildringar från Solna med en liten krönika om den forna socknens näringsställen. Åt Stockholmstraktens numera äldsta utvärdshus, det trehundraåriga Stallmästaregården, ägnas ett utförligt kapitel. Här flyter källorna rikare, alltifrån amiral Tersmedens skildringar från 1730-talet av libationer med kung Fredriks törstiga umgängeskrets fram till det måhända mer sedesamma 1860-talet, då en källarmästare Carlsson bemyndigas att uppföra ett badhus vid Brunnsviken, "för undvikande därav att, på sätt hittills skett, personer avkläda sig vid stränderna och bada i öppna sjön". Från samma skede stammade väl den populära kägelbanan på Stallmästaregården, där många vittra stockholmare rullat klot; den revs först 1924 och var den sista kägelbanan i Solna.

Hedlund har studerat sitt ämne grundligt och reder ut en del trassliga begrepp, bl. a. rörande de olika värdshusen och krogarna vid Haga. Med en tidig bröllopsdikt av Bellman, "Till Brudparet i Haga 1768", torde f. ö. värdshuset där göra sin entré i litteraturen. Dikten har förbigått författaren; han kunde också ha kryddat sin anrättning med några scener från Rotebro gästgivargård, presenterade av Bellman i lustspelet "Mantalsskrivningen", en trovärdig och målande folklivsskildring utan motstycke från 1700-talet.

Kända näringsställen utsätts gärna för lokal mytbildning, och Hedlund tar tillfället i akt att avliva diverse fantasifulla traditioner. Med all rätt tar han avstånd från en del uppgifter av den originelle Knut Reuterswärd, "f. d. intendent på Karlberg", som med sin fabuleringsdrift vållat åtskilligt ohägn för Solnas krönikörer.

Som stilprodukt har boken sina skavanker. En del klena värdshusrim borde ha utelämnats, och detsamma gäller förvisso om Frödings Anabasisdikt, som här får bilda den väl magistrala bakgrunden till en rad borgerliga bunkalag på Stallmästaregården, med Braun, Blanche och Sehlstedt som Apollos representanter vid toddyglasen.

OLOF BYSTRÖM

Den fulländade dassbyggaren

Chic Sales Specialisten har sedan utgivningsåret 1929 snabbt inrangerats bland uppbyggelseskrifter av klassisk tyngd. Enligt förlagsreklamen har den i Amerika sålts i över

miljonen exemplar och har därtill översatts till åtta kulturspråk. Denna festliga studie i en klart begränsad byggmästarspecialitet föreligger nu på svenska i en förträfflig översättning av Sven A. Hansson (Forum, 4: 50). Poul Strøyers omslag och teckningar är både konstnärliga och instruktiva. De är gjorda med högt uppdriven förståelse för ämnets nyanser.

Dassbyggare Lem Putts sakkunniga monolog över hemlighuskonstruktioner i djupt lantlig miljö är anslående och oemotståndligt gripande. För den litteraturbitne erbjuder studien mångahanda jämförelser med motivets behandling på andra håll, mer flyktigt i Ynglingasagan, hos Strindberg och hos Evert Taube, mer ingående hos t. ex. Boccaccio, Rabelais, Hasek, Remarque och Gabriel Chevalier. Utan tvekan kan man karaktärisera Chic Sales utförande som det mest varsamma och renhjärtade.

"Specialisten" lämpar sig väl för högläsning under förutsättning att uppläsaren besitter nödig självbehärskning. Vid prov visade det sig att en f. ö. kallhamrad publiks ögon tårades av igenkännande och glädje. Lem Putt är så rik på originella och sympatiska karaktärsdrag att han lämnar ett verkligt bestående intryck. En yrkesman att överlägga med och lyssna till!

BERNHARD TARSCHYS

ATELJÉSYTT
men billigt
Helylleklänningar .... 75:—
även Blusar och Kjolar
Sidenklänningar .... 94:—
dessutom vackra aftonklänningar.
Beställningar till förmånliga priser.
DOLLYS Modeller
Narvavägen 30 (intill Karlaplan)

Annons.
Som ny igen blir kostymen efter en behandling hos Saltsjöbadstvätten. Ring 19 02 80 eller lämna in den i en av våra affärer.

"Nyanserna i samspelet mellan två människor för vilka livet inte är slentrian utan ett land med oupptäckta rikedomar".
Örjan Wallquist i Arbetaren
Dagmar Edqvist
Angela Teresas gäster
11 tusendet.
En roman från dagens Spanien om kärlekens glädje och frihetens ansvar.
16: 50, inb. 21: —
BONNIERS

Danmark säger:
"Vilken lycka att han så tidigt visste att han ville bli författare!"
Citaten ur Tom Kristensens entusiastiska anmälan i Politiken.
IVAR LO-JOHANSSON
Gårdfarihandlaren
11 tusendet.
"Sverige lever i denna landstrykarberättelse . . . som en räcka spännande noveller . . . upplevt med en artonårings äventyrslystna ögon och skildrat 30 år senare, daggfriskt, som om 30 år hade varit 30 dagar."
15: 50, inb. 20: —
BONNIERS

"En alldeles naken självanalys, en strävan till så fullkomlig uppriktighet att den skulle ha väckt skandal i Oxfordlägret".
Åke Lindström i Expr.

Gösta Gustaf-Janson
. . . blev jag dödligt kär
En roman från stockholmska film- och affärskretsar. 16: 75, inb. 21: 50
BONNIERS

"Jag talar nu precis som tankarna komma och gå"
har Albert Engström sagt en gång och så talar han också i dessa brev, som har omedelbarhetens och det explosiva temperamentets charm och hetta.
"I de ömma, vackra breven till hustrun Sigrid biktar han sig sådan han är."
Erik Asklund i MT

ALBERT ENGSTRÖM
En brevbok
Brev till Sigrid 1892—1939
Ill. av författaren 18:50, inb. 23:50
BONNIERS

SCIENCE FICTION
"— lär slå ut deckarna"
Svala i Sv. D.

JOHN WYNDHAM
TRIFFIDERNAS UPPROR
Triffiderna, de köttätande jätteväxterna, var på väg att fullborda katastrofen . . .
Kr. 9: 75
EKLUNDS

TRÖTTHET och NERVOSITET

kan bero på B-vitaminbrist. Den kost vi moderna människor äter är nämligen ofta inte så rik på detta för bl. a. nervsystemet livsviktiga vitamin att hela behovet täcks. Det kan därför vara nödvändigt att tillföra kroppen ett extra tillskott.
VIGÄR-tabletterna innehåller vitaminiserad jäst och Ni har inget obehag av jästsmaken, ty tabletterna är sockerdragerade och sväljas hela.
ETT GOTT RÅD
Känner Ni Er trött och nere på grund av B-vitaminbrist, stimulera då Er hälsa, livsglädje och energi med VIGÄR-tabletter.

3 VIGÄR vitamin-jäst-tabletter inneh. 180 I. E. vitamin B_1.
Dosering: 3 tabl. 3 ggr dagl. motsvarar det normala dagsbehovet.
VIGÄR vitamin B jästtabletter

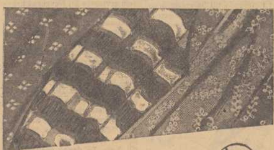
HÖSTNYTT på tygdiskarna . . .
Just nu — när det nya modet är som mest aktuellt — finner Ni hos Meeths ett mycket stort och representativt urval av höstens tyger — Organza brodé, taffet fantasie, taffet rhodia barré, eolana, brodella melange och handvävd tweed!
MEETHS
Kungsgatan/Sveavägen
Direkt uppgång i Centrumhuset från T-banestationen

HARDOLA ERT W.C.
100% rent

PERSIAN-VECKA
Jag bluffar ej!

När jag nu erbjuder Eder en *Persianvecka* baserad på måttbeställningar — vilka upparbetas på *öppet köp* mot en mindre handpenning, vilken återbetalas om pälsen ej blir till belåtenhet. *Till priser* som kommer Er att häpna, men tack vare kontanta stora inköp i rätt tid, är det möjligt för mig att göra dessa priser. Alla pälsar sys med vår sedvanliga *garanti.*
Äkta ryska helpersian från 1.350:–
Södermalms Pälsaffär
körsnär L. Jonsson
20 år i branschen
Skånegatan 47, hörnhuset Götgatan. Tel. 42 16 30

Er vackraste linje . . .

"Hollywood-Maxwell", den välsittande behån med amerikansk skärning, finns i många olika utföranden. Här visar Meeths korsettavdelning en modell helt i nylon och spets med inbyggda byglar i kuporna. I vitt, svart och lax 23:50
"Life" är en lätt och smidig liten behå som finns i nylon, atlas och poplin. Detta är poplinbehån med stickning i kuporna. Den finns i rosa och vitt och kostar 8:50
Fröjas "Mannekäng" — en kort, modern behå för den lilla bystlinjen — är tillverkad i atlassiden och finns i vitt, svart, lax och blått 9:50
MEETHS
Kungsgatan/Sveavägen
Direkt uppgång i Centrumhuset från T-banestationen

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.